

CREDINȚĂ ȘI RAȚIUNE

dialoguri, contradicții, împăcări

mihai neamțu

doxologia

2017

doxologia

NEAMȚU, MIHAI

**CREDINȚĂ ȘI RAȚIUNE : dialoguri, contradicții,
împăcări** / Mihai Neamțu; - Iași : Doxologia, 2017
ISBN 978-606-66666-9-5

Copyright © 2017 Editura Doxologia

Prima ediție publicată în 2013

la editura Lumea Credinței

Toate drepturile rezervate. Reproducerea în orice formă, în totalitate sau a unei părți din volumul de față se va face doar cu acordul prealabil în scris al editurii.

Redactor: Cătălin Jeckel

Coperta și paginarea: Jaaz

TIPĂRIT LA:

Telefon: 0724 567 913 | 0257 250 670

carmelprint@gmail.com

Arad, str. Weitzer, nr. 12.

CUPRINS

Cuvânt înainte: Credință și rațiune: nimic prea mult11

I. Religia, cultura și provocările modernității

Despre suflet, credință și căutările tinereții19

cu ANDREI PLEȘU

Primele tatonări.....19

Întâlniri formatoare.....30

Eros și feminitate.....38

Orgoliu și smerenie46

Despre atenție și failibilitate56

Despre secularizare, teologie și spațiul public63

cu SORIN ANTOHI

Secolul opozițiilor și al polarizărilor67

Românii din Imperiu.....71

Un *New-Age* ortodox.....76

Memorie și istoricitate.....82

Modernism, utopie, modernitate.....86

II. Convertirea personală și farmecul ortodoxiei

Despre Ortodoxia universală și cultura occidentală.....93

cu ANDREW LOUTH

Mentori și vocații timpurii95

Atracția deșertului100

Ortodoxie și latinitate.....105

Locul frumuseții112

Religie, politică, educație.....115

Misiune și cultură.....121

Despre trăirea Ortodoxiei în Texas127

cu HUGO TRISTRAM ENGELHARDT JR.

Convertirea la Ortodoxie: Berlin, Constantinopol, Houston ..128

Biserica și cultura apuseană.....143

Despre miracolul credinței.....151

Filozofia și etica seculară.....160

Raționament teologic și dilemă morală.....169

Despre politică și nihilism174

Despre vocația studiilor patristice.....187

cu BOGDAN BUCUR

De la Yoga la isihasm188

Ortodoxia în parohie.....194

Educația teologică: România și SUA.....200

Frumusețea patristicii211

III. Pledoarii romane

Despre umanitate, tehnologie și creștinism221

cu JEAN-LUC MARION

A pune capăt omului222

Esențialul este invizibil226

Umanitatea recapitulată.....232

Dincolo de reciprocitate236

Ortodoxie și catolicism.....239

Creștinismul anonim.....243

Mandatul teologiei249

Despre savoarea studiului și istoria ca alegorie.....255

cu ILARIA RAMELLI

Pasiunea pentru clasici.....258

Actualitatea inactualilor.....265

Istoria religiilor269

Lectura Scripturii281

CUVÂNT ÎNAINTE

CREDINȚĂ ȘI RAȚIUNE: NIMIC PREA MULT

Zadarnic ar fi un cuvânt *rezumativ* tocmai în deschiderea unei cărți precum aceasta, care chiar merită să fie citită. Ea merită o lectură exhaustivă nu doar pentru că relația credință–rațiune a primit un răspuns creator din partea fiecărei generații, ci și pentru că interlocutorii aleși de Mihail Neamțu – fie ei români sau de alte neamuri – sunt oameni care au ceva de spus în materie. Personalități de formație teologică, spirituală sau intelectuali cu un vast exercițiu umanistic, acești mărturisitori abili sunt iscodiți pe marginea unei dialectici care și-a găsit deopotrivă expresii fertile (de la Tertullian și Augustin, până la scolastici sau Pascal) și fundături durabile (mai ales în veacul nostru, sfâșiat între fideism și agnosticism).

Cartea nu ascunde un manual, nici un tratat și cu atât mai puțin un catehism sau un demers prozelitic. Ea își ține fâgăduiala afișată pe copertă: un șir de dialoguri vii – chiar dacă evident lucrate *a posteriori* – între oameni care nu asupresc inteligența cititorului cu imperative dogmatice, preferând să-și definească mult mai discret propriul *credo*, în normala desfășurare a drumului printre lecturi, experiențe, poziționări conceptuale și chestionări de sine. Raportul credință–rațiune include, transcende, se divide, acceptă rând pe rând controversa, concilierea și telescopajul critic. Oricine a reflectat, trăind o căutare religioasă, ori a căutat răspunsuri la întrebarea „pe ce cale Îl putem cunoaște mai bine pe Dumnezeu“ se va regăsi aici, redescoperindu-și simultan intuițiile și decepțiile, dar și momentele fericite sau temeiurile de acum asumate.

E grozavă povara secolelor de dispută pe marginea acestui tandem noțional inseparabil și insolubil. Căci, așa cum spune Toma d’Aquino, și credința e cunoaștere, numai că nu directă, ci grație mărturisirii

Altcuiva, Care este Dumnezeu Însuși. Simetric, rațiunea cunoscătoare – oricât s-ar pretinde de exactă – are o inevitabilă componentă de *credință prestabilită* (în știință, în facultatea rațiunii umane, într-o teorie, un model sau o paradigmă epistemologică). Disocierea – și mai ales contrapunerea – celor doi termeni este deci relativă... la ea însăși.

Tema *ratio et fides* comportă multiple armonice: intelectualism *vs* pietism, elitism *vs* religiozitate populară, culturalism *vs* mistică (supra)naturală, autonomie *vs* teonomie, scientism *vs* intuiționism, cunoaștere pozitivă *vs* cunoaștere apofatică, empirism *vs* spiritualism, progresism *vs* fundamentalism etc. Unii ar putea remarca, simplificând, că Modernitatea a despărțit cele două noțiuni, încurajând apariția unor tipuri polare: raționalistul din spița lui Toma Necredinciosul („cred numai ce pot atinge“), în opoziție cu „toți ceilalți“ încă adepți, sub o formă sau alta, ai convingerii că orice cunoaștere spirituală vine de sus, prin har, iluminare, transă, extaz, droguri halucinogene, ritualuri și alte ieșiri din real pe baza unui rețetar magico-religios,

deopotrivă liturgic și teurgic. E totuși ceva judicios în acest reduționism, căci omul de pe stradă pare, astăzi, scindat: fie crede că nu poți crede, fie „crede fără să cerceteze“, deși faimosul îndemn nu are vreo bază biblică sau patristică, așa cum s-a remarcat de atâtea ori. Spre tot mai grava noastră confuzie, pomenita simplificare e depășită în fel și chip de realitatea socio-psihologică a credinței și rațiunii contemporane: ca și alți nietzscheeni, Cioran e mai aproape de nucleul incandescenței mistice decât iezuitul paleontolog Teilhard de Chardin... așa cum radicalii eshatologiști, de seama unui Seraphim Rose, sunt foarte riguroși în logica lor demonstrativă... Cu alte cuvinte, meciul la care asistăm nu e între țuțiana „babă nespălată pe picioare“, care găsește absolutul căzând la icoană, și teologul apostat printre sofisticări erudite ori speculații cu aere de *aggiornamento*. Adevărata bătălie se dă între o rațiune fărâmițată în mii de cioburi, din cauza progresului nelimitat al libertății, și o credință care, „emancipată“ de sub magisteriul Bisericii, se ipostaziază proteic, *la purtător*...

Aș încheia scurta predoslovie la volumul întocmit de Mihail Neamțu cu propriul răspuns la o întrebare necesară: este Ortodoxia contemporană capabilă să gestioneze complexitatea la care s-a ridicat deja raportul credință-rațiune? *Da*, în măsura în care soluțiile Noului Testament (mai ales la Sfântul Pavel și Sfântul Ioan) plus cascada exegezei patristice răsăritene constituie un tezaur doctrinar care nu s-a epuizat în timp: e suficient să fie fructificat onest, într-un limbaj care să lase prezentului ce-i al prezentului. *Nu*, de vreme ce autorii ortodocși de azi sunt, cu mici excepții provocatoare (în stilul lui Yannaras) sau monastice (în tradiția Sfântului Siluan Athonitul, la care s-a atașat și părintele Rafail Noica), niște conservatori mimetici sau niște vulgarizatori fără vlagă ai unor mode și curente apusene demult... apuse. Dacă frontul teologic al Bisericii noastre se dovedește excesiv de „păstrător“, apare pericolul ca ea să nu mai știe (de) ce păstrează sau acela de a salva doar accesoriul formal. Tot așa cum „deschiderea“ programatică naște riscul pierderii de sine, printre vorbele altora, demult dezrădăcinate din matca adevărului revelat. Oricum,